

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיה הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה אם כן למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיה שאם מכרה ונתנה קיים.....1
- ב. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיה ובפירותיה הרי זה אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה.....3
- ג. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיה ... ובמותך ואם מתה אינו יורשה.....4
- ד. בכותב לה ועודה ארוסה ... נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה.....4
- ה. יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה.....6
- ו. קנו מידו ... מגופה של קרקע קנו מידו.....8
- ז. מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל.....9
- ח. ירושת הבעל דרבנן.....9

דף פג.

א. הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיה הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה אם כן למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיה שאם מכרה ונתנה קיים

כבר התבאר שתקנו¹ חכמים שיאכל הבעל פירות של נכסי אשתו מנכסי מלוג תחת פדיונה שחייבוהו לפדותה אם נשבת. "נכסי מלוג", נכסים שהאשה מביאה לבעלה עם נישואיה, ואינם נרשמים בכתובה, או נכסים שבאים לה בירושה או במתנה לאחר נישואיה.

נכסים אלה אינם עוברים לרשות הבעל אלא הם שייכים לאשה בלבד, אך הבעל זכאי להנות מן הפירות (הרווחים) שמפיקים נכסים אלו, ויכול לעכב עליה מלמכרם, וכשמתה הרי הוא יורשם.

יכול הבעל להתנות שלא יהא לו זכות בנכסי מלוג של אשתו, כיצד.

¹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז פה א ב

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

כתב לאשתו² או אמר לה³ בעודה ארוסה, כלומר כשמוקדשת לו אך עדיין לא נשואה⁴, "דין ודברים לא יהא לי⁵ בנכסייך לבשתנשאי", מועיל לסלק זכותו מנכסים שיש לה באותה שעה⁶, שאם מכרה⁷ או נתנה נכסים אלה, אפילו לאחר נישואין, אין הבעל יכול לעכב, ואין לבעל זכות באותן מעות שקיבלה⁸, ומכל מקום אין סילוק בלשון זה מועיל לגבי זכות אכילת פירות כל זמן שלא מכרה, וכן אינו לשון הסתלקות מהירושה ולכן אוכל הוא פירות או רווחים מאותם נכסים כל עוד לא מכרתן, וכן אם מתה יורשה⁹.

יש אומרים¹⁰ שאם התנה בעודה ארוסה, מועיל הסילוק אף לנכסים שנפלו לה אח"כ¹¹.

בנכסי צאן ברזל כלומר הנכסים שהאשה מכניסה לבעלה בגדוניה מתוך כוונה שיהיו ברשותו וקניינו, ושוויים נרשם בכתובה. "ודא גדוניה דהנעלת ליה בגדים ותכשיטים" כו'. שנידונים כנכסי הבעל והוא יכול לעשות בהם כרצונו למזכרם או לתתם במתנה, לא שייך סילוק, שהרי חוזר ומקבל עליו אחריות בפירוש, אא"כ פירש בהדיא.

² שו"ע ונו"כ אבהע"ז צב א

³ כמבואר בגמ'

⁴ אף על פי שעדיין אין לו הזכויות שיש לו בנ"מ של אשתו נשואה, מ"מ מיקרי יש לו שייכות לענין זה שיועיל הסילוק, לאפוקי קודם אירוסין שאין לו שום שייכות בהם, ומכיון שעדיין לא זכה בהם ממש, יכול להסתלק שלא יזכה בהם, וכמ"ש בגמרא (שם) נחלה הבאה לו לאדם מתנה עליה שלא יירשנה, ועי' קצה"ח (סימן רט ס"ק יא ויב).

⁵ כתב התו"מ (פרק ט משנה א) שלשון אין לי הוא לשון חכמים שמשמעותו לא יהא לי, ולפי"ז נראה שצריך לפרש לשון המוכיח כונתו שלא יהא לו לבשתנשא אליו, ולכאורה נראה דה"ה כשהתנה עמה בלשון תנאי, ואמר הריני נושאך ע"מ שלא יהיו לי פירות בנכסייך, מהני, שהרי זה תנאי שבממון. פתחי חושן חלק ט פרק ח הערה רכה.

⁶ ובאותן נכסים שוב אינו יכול לחזור בו מהסילוק, עי' שו"ת אבנ"ז (חו"מ סימן כז). כתב הרמ"א (חו"מ סימן סו סעיף מב), בעל שסילק עצמו מנכסי אשתו, אף שטרות בכלל (דשטרות בכלל נכסים), וסילק עצמו גם משטר ירושה שעשה לה אביה, והיינו שטח"ז שנתן לה אביה.

⁷ וכתב בב"ש (סק"א) שמ"מ לבתחלה יכול הבעל לעכב שלא תמכור, ולא אמר אלא שאם מכרה מכרה קיים, עיי' שם, ועי' הפלא"ה (בקו"א).

⁸ רמ"א שם, ויכולה לעשות בהם כהפצה, וכתבו הח"מ (סק"ב) והבי"ש (סק"ב) דמ"מ אם לקחה בהם קרקע, הבעל אוכל פירות, כשם שאוכל פירות קודם שמכרה.

⁹ כתב בב"ש (סק"ג) שבגמרא (שם ע"ב) אמרו ב' טעמים בזה, האחד משום דיד בעל השטר על התחתונה, וכיון שלשון ספק הוא אין לו אלא המועט שבמשמעות, ועוד אמרו שלשון זה אין במשמעותו סילוק מפירות וירושה, וכתב הבי"ש שיש נ"מ בין הטעמים שאם כתב לה בשטר שתהא ידה על העליונה

¹⁰ שו"ע שם ב שכתב דעה זו בסתם וכת בלשון ויש מי שאומר שאינו מועיל.

¹¹ מדברי השו"ע לכאורה נראה דאירי כשהתנה בפירוש שמתנה גם על מה שיפלו לה אח"כ, ולכאורה משמע כן גם ברמ"א (שם), אבל באחרונים נראה שאפילו מתנה בסתם מועיל גם לנכסים שנפלו לה אח"כ, ועי' משל"מ.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ב. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן הרי זה אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה

אמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן¹², מועיל לסלק זכות גם באכילת הפירות¹³, אבל אינו מועיל לסלקו מזכות ירושה¹⁴, ומכל מקום מוכרים הפירות ולוקחים בהם קרקע והבעל אוכל הפירות¹⁵, ונחלקו הפוסקים אם יכולה למכור הקרקע שלקחו מהפירות¹⁶.

הוסיף בתנאו שמסלק עצמו גם מפירות ומפירי פירותיהם, הרי זה אינו אוכל פירות גם מקרקע שקנו מפירות הקרקע הראשונה, אלא מוכרים הפירות וקונים בהם קרקע¹⁷, ומוכרים פירות קרקע שניה וקונים בהם קרקע והבעל אוכל פירותיה¹⁸, וכן תמיד, אלא אם כן כתב שאין לו חלק בפירות ובפירות פירות עד עולם¹⁹.

נחלקו הפוסקים כשאמר דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירי פירותיהן ולא הזכיר הפירות, שיש אומרים שאוכל הפירות, ולא פירות פירות, ויש אומרים שאף הפירות אינו אוכל²⁰.

¹² שו"ע ונו"כ שם ד'

¹³ ובב"ש (ס"ק יב) כתב שאם אמר דין ודברים אין לי בפירות, שיש בזה מחלוקת הראשונים אם מועיל סילוק לפירות בלבד, וא"כ סילק גם מהנכסים עצמם, עיין שם.

¹⁴ רמ"א שם

¹⁵ שו"ע שם, שלא סילק עצמו אלא מפירות ולא מפירי פירות, ומלשון זה משמע שאין לה זכות בפירות אלא ליקח בהן קרקע, והרמ"א כתב בשם יש אומרים שאין כופין אותה למכור הפירות, אלא שאם שיירה פירות ימכרם ויקנה קרקע לפירות, וביאר הח"מ (סק"י) שהרשות בידה לאכול הפירות או ליתנם במתנה, אלא שאם היא רוצה להחזיק הפירות כופין אותה למכור וליקח בהם קרקע, והט"ז (סק"ג) כתב לדיעה זו, שגם אם שיירה הפירות יכולה עדיין לומר שרוצה לאכלם או לעשות בהם דבר אחר, אלא שאם קנתה בהם קרקע אוכל הבעל פירות, עיין שם.

¹⁶ בח"מ (סק"ט) כתב שאם מכרה הקרקע השניה או הפירות מכרה קיים דלא עדיפי מגוף הקרקע, אבל בב"ש (ס"ק יג) כתב דלא סילק עצמו אלא מקרקע ראשונה, אבל אינה יכולה למכור הפירות ולא הקרקע שקנתה בהם, עיין שם.

¹⁷ וכשם שנחלקו המחבר והרמ"א (בסעיף ד) אם כופין אותה למכור הפירות, וכתבו הט"ז (סק"ד) והח"מ (ס"ק יא) דה"ה בהלכה זו תליא בפלוגתא דלעיל.

¹⁸ שו"ע שם ה'

¹⁹ שו"ע שם, דכיון שהזכיר עד עולם הרי סילק עצמו גם מכל הבא מחמת נכסים אלה, וכתבו בח"מ (ס"ק יב) וב"ש (ס"ק יד) דבעינן שיוזכר פירות ופירות פירות עד עולם, אבל אם הזכיר פירות פירות לחוד או עד עולם לחוד לא מהני.

²⁰ שו"ע ונו"כ שם ו', והיינו אם שיירה הפירות וקנתה בהם קרקע, ונחלקו גבי פירות הראשונים, ובגמרא משמע הטעם משום דיד בעל השמר על התחתונה, ומסתפק הבי"ש (ס"ק טו) כשכתב לה שתהא ידה על העליונה אם מועיל שיחשב כסילוק גם מהפירות, עיין שם.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

סילק עצמו²¹ מנכסי אשתו וגירשה וחזר ונשאה סתם, על תנאי הראשון הוא מחזיר.

ג. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיה ... ובמותך ואם מתה אינו יורשה

התנה עמה²² בעודה ארוסה²³, או שכתב כן בכתובתה²⁴, שלא יירשנה מועיל התנאי שלא יירשנה, וכן אם התנה עמה שאם תמות בלא בנים יחזרו הנכסים שהכניסה לו לבית אביה.

ד. בכותב לה ועודה ארוסה ... נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה

מה שהתבאר²⁵ שמועיל סילוק בנכסי המילוג בכתובה או באמירה לבר, אינה אלא כשכתב לה בעודה ארוסה, אבל לאחר נישואין כיון שכבר זכה בנכסיה שוב אינו מועיל סילוק באמירה או בכתובה, אלא אם אמר דין ודברים אין לי בנכסיך וקנו מידו על כך, או שהקנה לה בקנין כדרך מתנה

²¹ רמ"א שם ח

²² שו"ע ונו"כ שם סט ז וצב ז

²³ ואע"ג שרשב"ג אומר אם מתה יירשנה, מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה וכו' כתב הרי"ף, לפי הגירסא שלפנינו, דלית הלכתא כרב שפסק כרשב"ג, דרב ס"ל מתנה עמשכ"ב אפילו בתנאי שבממון בטל, ואנן קיי"ל בדבר שבממון תנאו קיים, וכן פסק הרא"ש, ועי' כנה"ג (סימן סט הנה"ט אות יא). ובעל המאור (שם) כתב שהרי"ף סמך על הירושלמי לפסוק דלא כרב, ועיין בהשנות הראב"ד הביא גירסא אחרת ברי"ף, והרמב"ן במלחמות הסכים לדעת הרי"ף דלית הלכתא כרב ורשב"ג, וגם הר"ן (שם) פסק דלא כרשב"ג, וכן הרמב"ם (פכ"ג מה' אישות ה"ה), פסק דלא כרשב"ג שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו, מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראויה לו, ועי' משל"מ (ריש פכ"ג מה' אישות) שהאריך בהלכה זו ודן אם הסילוק מועיל לנכסים שיפלו לה לאחר שהתנה עמו, ובכמה סברות בדברי הפוסקים בהלכה זו, ובדיני סילוק בדשל"ל, ועי' שו"ת רדב"ז (ח"ו סימן עד), ועי' שו"ת דברי מלביאל (ח"ד סימן קנה) בדין איש ואשה שנתקשרו והתנו ביניהם שאם תמות לא יירשנה, ואם ימות לא תירשנה, ודן שם גם במה שדנו הפוסקים בדין סילוק קודם אירוסין בזמננו אם מועיל.

²⁴ כ"כ בשו"ע עפ"י דברי המ"מ, ונראה דס"ל דאע"ג דהכתובה מוסר לה בשעת כניסה לא חשיב כמתנה לאחר נישואין, אלא כמתנה בעודה ארוסה, שהרי ע"ד תנאי זה הוא כונסה, ועדיין לא זכתה בירושה.

²⁵ שו"ע ונו"כ שם צב א

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

שבקנין יכול להסתלק אפילו לאחר שכבר זכה, ואז מועיל לענין שיחא מכרה ומתנתה קיימים²⁶, ויש אומרים²⁷ שבקנין יכול להסתלק אף מאכילת פירות.

ומ"מ בנשואה אינו מועיל אלא בנכסים שהיו לה, אבל לא בנכסים שנפלו לה אח"כ, שאין קנין מועיל בדבר שלא בא לעולם²⁸.

וכן כשהתנו ביניהם לאחר נישואין שלא יירשנה אינו מועיל²⁹, ואפילו עשה קנין על כך³⁰, ואפילו אומר איני יורש ואיני מתחייב בקבורתה, וכן היא אינה יכולה לומר אל תקברני ולא תירשני³¹.

התנה עמה שלא יירשנה, אינו מועיל להסתלק מאכילת פירות³².

אין סילוק מועיל קודם אירוסין³³. אולם סילוק בקנין נחלקו בכך האחרונים. ובזמננו שאין נוהגים לקדש כי אם בשעת החופה, נתחבטו האחרונים אם מועיל סילוק לאחר שידוכין³⁴.

²⁶ דעת הטור שאינו מועיל סילוק לאחר נישואין מאכילת פירות אפילו בקנין, כי אם לענין שאם מכרה או נתנה קיים, כמ"ש בח"מ (סק"ג) ובי"ש (סק"ה), ומצדד לומר שאפילו להטור אם לא אמר בנכסיך אפשר שמועיל אף לאכילת פירות, ועי' מ"ז (סק"ב).

²⁷ שו"ע ונו"כ שם ח כדעת הרמב"ם והיינו בקנין כמ"ש בח"מ (סק"מ) ובי"ש (סק"ט), ובלשון המועיל גם בארוסה.

²⁸ ועי' מחנ"א (ה' זכיה מהפקר סימן י).

²⁹ שו"ע ונו"כ סט ו צב ז, דכיון שזכה בירושתה, אינו יכול לסלק עצמו מזכות זו, כשם שאינו יכול להסתלק מירושת אביו (ועי' בקצה"ח סימן רט ס"ק יא, ועי' שו"ת רדב"ז (ח"א סימן תקלג), ובשו"ע (סימן צב סעיף ח) כתב, התנה עמו אחר נישואין שלא יהיו לו דו"ד בנכסיה ולא בפירות פירותיה עד עולם בחייה ובמותה, ה"ז אינו אוכל פירות כלל, אבל אם מתה יירשנה, וגם זה מדברי הרמב"ם (פכ"ג מה' אישות ה"ז), ואיירי בקנו מידו, ועי' שו"ת חת"ס (ח"מ סימן קמב) ובשו"ת תשורת ש"י (ח"ב סימן לה) ובאבן האזל (פ"ז מה' נחלות ה"א), ועי' חידושי הגר"ח הלוי (פ"ג מה' מכירה) בדין מתנה עמשכ"ב. ועי' חזו"א (אהע"ז סימן סג סק"ז).

³⁰ בבי"ש (בסימן צב ס"ק יח) שאפילו בקנין לא מהני (אף על גב דלענין פירות מהני סילוק בקנין), דירושה לאו בידו הוא, ואפילו אם עשתה היא יורש אחר והוא מתרצה לכך, לא מהני, והוא מדברי המ"מ במ"ש הרמב"ם (פ"ב מה' אישות ה"ט) ועי' בלחם משנה מה שביאר בדברי המ"מ (שם), ועי' שו"ת אבנ"ז (ח"מ סימן כז) בדין סילוק עפ"י דינא דמלכותא ובדשל"ב.

³¹ רמ"א שם סט סעיף ה, ואף על פי שאמרו קבורתה תחת ירושתה, מ"מ התקנה היתה לטובת שניהם, ואין אחד מהם יכול למנוע טובת השני, ויש לעיין כששניהם מסכימים, ואפשר דכיון שאינו יכול להסתלק מירושה ממילא אינו יכול לסלקה מקבורתה, ואפילו בהסכמתה, וצ"ע.

³² שו"ע ונו"כ שם צב ז ואפילו לדעת הפוסקים שמועיל לענין ירושה, כיון שלא הזכיר סילוק מהפירות, וכתבו הח"מ (ס"ק יד) והבי"ש (ס"ק מז) דה"ה שאינו מועיל לענין מכירתה ומתנתה, כל זמן שלא אמר דין ודברים אין לי בנכסיך, ועי' מ"ז (שם סק"ג).

³³ רמ"א שם א, שהרי אין לו שום שייכות בנכסיה, וה"ז כסילוק בדשל"ב כלל.

³⁴ עיין פתחי חושן חלק ט שם פרק ח הערה רג הביא תמצית הדעות שבשו"ת חות יאיר (סימן מז) שבקנין מועיל, דהא קיי"ל שאדם יכול להסתלק בקנין אפילו מדשל"ב, ובח"מ (סק"ד) כתב דקודם אירוסין אפילו בקנין אינו מועיל, וחזר החו"י וכתב דהא דיכול להסתלק מדשל"ב אינו אלא כשכבר חל השעבוד, ואז חל אפילו בלא קנין, כמ"ש הסמ"ע (בסימן רט ס"ק כא), אלא דאפשר שסומכין על קנין שנעשה תחת החופה לאחר הקידושין, אלא שגם זה אינו מנהג ברור, ושם (בסימן נ) השיב העבודת הגרשוני וכתב דאפשר שנהגו

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

אמר לה שתעשה מה שתרצה³⁵ אינה יכולה למכור בגדיה ותכשיטיה³⁶.

ה. יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה

כבר התבאר דף מזו: ודרף נח: שתקנו³⁷ חכמים ז"ל שיהיו מעשה ידי האשה לבעל כנגד מזונותיה שהוא נותן לה, וכל זה עשו משום שלום בית, שכיון שהוא חייב במזונותיה מן התורה³⁸, אם יתן לה הוא מזונותיה והיא תרויח הרבה במעשה ידיה ותחזיק לעצמה ולא תתן לו, יהיה לו איבה עליה ולא יהיה לו שלום עמה בבית רק ריב וקטט, לכך תקנו ז"ל שתתן לו מעשה ידיה כנגד המזונות שהוא נותן לה כדי שיהא לה שלום בבית

כן עפ"י פסקו של מהר"ם שבמרדכי (בפ' הכותב) שאדם יכול להסתלק מדשלב"ל, אלא שקשה לחלוק על הרמ"א שסתם דלא מהני, ועוד כתב שנוהגים לכתוב הסילוק בלשון הודאה, ואף על פי שאנו יודעים שלא הודה מהני לשון זה, עיין שם. ובסימן נא הביא תשובת הר"ר זיסקינד מלובלין שנראה שהסכים ג"כ לדעת הפוסקים שאדם יכול להסתלק מפילו מדשלב"ל. ובסימן נב הביא בשם אחד מחכמי פרנקפורט שכתב שנוהגים שהחתן מקבל ק"ס אחר ברכת האירוסין וקודם הקידושין, ובשטר הסילוק כתוב שסילק עצמו קודם שהכנסתי לחופה וכו', עיין שם, וצ"ע דסו"ס קודם הקידושין הוא, ואפשר דמ"מ הוא לאחר שהכניסה לחופה, וצ"ע, ועי' שו"ת חת"ס (אהע"ז ח"ב סימן קסו). ובפתי"ש (סק"א) כתב בשם ישועות יעקב שאע"פ שהאחרונים יישבו המנהג, מ"מ אם יבא לידו שטר סילוק כזה יעשה פשר, ובשם שו"ת גאוני בתראי כתב בשם הט"ז סברא אחרת, דכשם שמצינו בשטר מברחת שאע"פ שאינו מועיל כשטר מתנה, מ"מ מועיל לסלק זכות הבעל, ה"נ כיון שברצונו לעשות שטר סילוק, אף על פי שאינו מועיל, מ"מ מגלה על רצונו להסתלק ומועיל, עיין שם, ועי' מחנה אפרים (ה' זכיה ומתנה סימן י') שדן ג"כ באריכות בהלכה זו, ונראה מדבריו דאף שאינו מועיל בדרך סילוק, אם כותב בלשון תנאי מהני, ובאבני מלואים (סק"ה) האריך ג"כ בהלכה זו, ומצדד לומר דמהני סילוק קודם הקידושין והחופה, משום דדמי לפסיקה באמירה דמהני כשעמדו וקידשו, וה"נ סמוך לקידושין וחופה, נקנה באמירה לענין סילוק, עיין שם, ובדברי מלכיאל (ח"ד סימן קנה) כתב שבדרך תנאי מועיל אף קודם אירוסין, עיין שם.

³⁵ שו"ע ונו"כ שם צ' יט

³⁶ ועיין פתחי חושן חלק ט פרק ט (הערה קמה) דייק מדברי הרא"ש דדוקא בבגדיה ותכשיטיה אינו מועיל, מפני שחייב לקנות לה אחרים, אבל בשאר דברים אפשר שמועיל כשאומר לה מה שתרצי עשי, אפילו למכור, והא דאמרינן שצריך קנין, היינו שאם היה בקנין שוב אינו יכול לחזור בו, ואילו באמירה לבד, כל זמן שלא חזר בו יכולה למכור ולתת, וכן משמע בשו"ע (סימן צ' סעיף י') שאם מכרה ברשותו מכרה קיים, משום דהוי בשלוחו, והרי בשליחות יכול המשלח לחזור. ועי"ש פרק ח הערה רמז.

³⁷ שו"ע ונו"כ אבהע"ז סט ד

³⁸ זהו לשון הלבוש שם אבל בט"ז שם ב תחילה תקנו מזונותיה ואח"כ תקנו שיהיה לו מעשה ידיה ממילא לטובתה נתכוונו חז"ל לפיכך וכו'. ומשמע דס"ל שמזונות דרבנן.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדין היומי

מסכת כתובות

לפיכך אם אמרה איני ניוזנית ואיני עושה³⁹, שומעין לה⁴⁰, שכל שאומר אי אפשרי בתקנת חכמים שתקנו לטובתו שומעין לו⁴¹. אולם י"א אינה יכולה לפטור עצמה ממלאכות שהם צרכי הבית כגון טחינה אפיה בישול וכדומה⁴². וי"א⁴³ שפטורה מכל מלאכות, ופטורה להניק, אלא חייבת במזיגת הכוס והרחצת פניו והצעת המטה ואין בופין על זה.

יש אומרים⁴⁴ שכל אשה האומרת פעם אחת איני ניוזנית ואיני עושה, מחלה על התקנה ונתבטלה התקנה אע"פ שלא תוכל לחזור ולומר אני ניוזנית ואני עושה לו, ואפילו תאמר מראש זמן קצוב אעשה לעצמי, וזמן קצוב אעשה לך⁴⁵, שאין זה סברא שיהא הרשות בידה לשנות הדבר בכל פעם שתרצה, שאם כן כשלא תמצא מלאכה תרצה להיות ניוזנית, וכשתמצא תאמר איני ניוזנית ולקתה מדת הדין, לפיכך מיד שאמרה אי אפשרי בתקנת חכמים הפסידה ושוב אין לה מזונות⁴⁶, ויש חולקים⁴⁷ שיכולה לומר זמן קצוב אעשה לעצמי, וזמן קצוב אעשה לך ותתן לי מזונות⁴⁸. מאחר שתקנת המזונות היא עיקר התקנה, ואם כן דין הוא שתהא ידה על העליונה א"כ

³⁹ ואף על פי שהי' יכולה לומר אינה ניוזנית וכו' אינה יכולה לומר איני עושה בלבד ושהוא בעצמו יעכב מזונות. ח"מ שם ז מהר"ן

⁴⁰ וע' בדברי הרא"ש פרק נערה ס"ק י' שאם אמרה איני ניוזנית היום ואיני עושה למחר היא ניוזנית ועושה וכו' וע"ש שמסתפק שם אם היא יכולה להפקיע לגמרי מעשה ידיה ולומר איני ניוזנית לעולם. ח"מ שם ו זוהי לכאורה רק לשיטתו שיכולה לומר כן לזמן קצוב אך לדעת הר"ן להלן שאינה יכולה לחזור בה א"ס תמיד באמירתה מוותרת לעולם.

⁴¹ אבל אם אמרה הריני מוחלת לך מזונות ואיני עושה לא מהני, דהא צריכה לומר אי אפשרי בתק"ח, ודוקא כשאומרת איני ניוזנית הוי כאומרת א"א בתק"ח, אבל האומרת הריני מוחלת עדיין היא רוצה בתק"ח שהרי גם אם יש לה מזונות יכולה היא למחול כמש"כ תוס' פ' אף על פי (דף נ"ו) ד"ה ה"ז מקודשת. אבני מילואים שם.

⁴² ח"מ שם ד ורמ"א פ טו

⁴³ דעת תוס' והרא"ש ח"מ פ כז. וכן דעת הרא"ש ובמקום פלוגתא היא פטורה. ב"ש כא

⁴⁴ ברמ"א שם סט מהב"י מהר"ן בשם הרמ"ה

⁴⁵ ב"ש שם ג בדעת הר"ן

⁴⁶ ח"מ שם ה וב"ש ג מהר"ן

⁴⁷ רמ"א שם מרי"ז נכ"ג

⁴⁸ ב"ש ג

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

בכל שבוע שתרצה הברירה בידה לומר שבוע זו אני אעשה לעצמי, ולשבוע האחרת תאמר תתן לי מזונות⁴⁹, ואני מוכנת לעשות החוק הקצוב עלי⁵⁰.

וכל שאינה ניוזנית אין לה גם כן כסות⁵¹, שבלשון בני אדם כסות בכלל פרנסת מזונות הן.

והבעל⁵² שאמר איני זנך ואיני נוטל מעשה ידיך אין שומעין לו, שאין בכוחו לעקור דבר שהוא מן התורה, ושלא לא יספיקו לה מעשה ידיה והרי עוקר דבר מן התורה, אבל י"א⁵³ שיכול לומר הואיל ותיקנו לי חכמים ז"ל מעשה ידיך כנגד המזונות, צאי וטלי לך מעשה ידיך במזונותיך ומה שלא יספיק לך אשלים אני לך⁵⁴. וי"א⁵⁵ שאינו יכול לומר כן בעל כרחו.

ו. קנו מידו ... מגופה של קרקע קנו מידו

בשסילק עצמו מנכסיה בעודה ארוסה אם הוסיף וקנו מידו על כך, יש אומרים⁵⁶ שהסתלק בכך מגוף הקרקע ומועיל הסילוק גם לאכילת פירות. ואפילו ערער על קניינו ואמר לא היה ברעתי שלא יהיה לי פירות וירושה בשביל הקנין, אלא דעתי היה לענין זה שאם תמכור ותתן שיהא קיים, אין שומעין לו, אלא כיון שהקנה לה בקבול קנין גם מגוף הקרקע נסתלק.

דף פג:

⁴⁹ ולכאורה נראה דפלוגתא זו תליא בפלוגתא אם כסות גם כן תחת מעשה ידיה והר"ן אול' לשיטתו דס"ל כסות ג"כ תחת מ"י מ"ה ס"ל דא"י לומר בשבוע זו אני ניוזני' ובשבוע אחרת ניוזנית ור"י ס"ל כשיטו' הרא"ש דאין כסות בכלל מזונות' שאם כסות בכלל מזונות' א"כ תקנות חז"ל היה כל מ"י של כל ימי חייה תחת מזונות' וכסות שהרי כסות הוא דבר שאין מתחלק על כל שבוע וא"כ איך י"ל זמן קצוב אני אעשה לעצמי ובזמן אחר תאמר אני עושה ואוכל ואיך תעשה עם הכסות, וכעין זה מצינו בתו' פנ"ש דתקנת חז"ל היה פירו' של כל ימיה תחת פרקונה ואם אומרת פ"א איני נפדת ואיני נותן פירות תו' א"י לו' הריני נפדת ואתן הפירות ובתו' דף מ"ו והרא"ש משמע דס"ל כר"י שכתבו אם אמרה איני ניוזנת היום ואיני עושה למחר היא עושה וניזונת. ב"ש שם ג. ולענ"ד זה אינו דא"כ לפי מה דמבואר במשנה (כתובות סד ב) שנותן לה כגדים כל שנה, א"כ היתה יכולה לחזור בשנה האחרת. ותו' דלפי דבריו עכ"פ בפעם ראשונה שאומרת א"י ואיני עושה והלבישה עצמה משל עצמה יכולה אח"כ לחזור ולמכור כגדי' שלה, ע"כ דזה אינו כלל. הפלאה קונטרס אחרון שם

⁵⁰ דהא יש חוק קצוב בכל שבוע כמה היא עושה משקל ה' סלעים. ח"מ שם ו

⁵¹ ח"מ שם ה

⁵² רמ"א שם

⁵³ דעת הר"ן ברמ"א שם

⁵⁴ אך אינו יכול לומר רק איני נותן מזונות ושהיא בעצמה תעכב מעשה ידיה. ח"מ שם ז מהר"ן

⁵⁵ בב"ש ד שם הוכיח שכן דעת הרמב"ם והטור והרדכי והג"מ בשם רש"י

⁵⁶ בשו"ע (שם סעיף ג) כתב בדיעה ראשונה שבקבלת קנין שהוסיף סילק עצמו גם מגוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לעולם, וסיים שיש מי שחולק בזה, ולדיעה ראשונה כתב בח"מ (סק"ח) שמלשון השו"ע משמע שבקנין אינו מועיל שיסתלק גם מירושה, אבל בשו"ת הרא"ש כתב שמועיל אף מירושה, וכ"כ בב"ש, וכתב בב"ש (ס"ק יא) שמלשון השו"ע משמע שמועיל הסילוק גם מפירות

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ז. מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל

כבר התבאר במסכת יבמות דף לו. שאין⁵⁷ אדם יכול להתנות על מה שכתוב בתורה דלאו כל כמיניה לבטל מה שצוה התורה, והנה התורה כבר זכתה הירושה לקרובים קרוב קרוב קודם⁵⁸, לפיכך אין אדם יכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקור הירושה מהיורש, לפיכך האומר איש פלוני בכורי לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום. וכן אם אמר איש פלוני ירשני ואפילו הוא אחיו במקום שיש לו בת, או בתי תרשני במקום שיש לו בן, לא אמר כלום שהרי מתנה על מה שכתוב בתורה, וכן כל כיוצא בזה.

אין כל הדברים הללו אמורים אלא כשאמר בלשון ירושה, שמתנה על מה שכתוב בתורה שכתבה בכל קרוב קרוב קודם וירש אותה, אבל אם אמר בלשון מתנה דבריו קיימים, לפיכך המחלק נכסיו על פיו במתנה כשהוא שכיב מרע וריבה לאחר ומיעט לאחר והשוה להם הבכור או שנתן למי שאינו ראוי ליורשו דבריו קיימים, ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום.

כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה אעפ"י שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף, קאי לשון מתנה לכאן ולכאן ודבריו קיימים. כיצד, תנתן שדה פלונית לפלוני בני וירשנה, או שאמר וירשנה ותנתן לו, או שאמר וירשנה ותנתן לו וירשנה, הואיל ויש שם לשון מתנה אף על פי שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף דבריו קיימים.

וכן אם היו שלש שדות לשלשה יורשים ואמר יירש פלוני שדה פלונית ותנתן לפלוני שדה פלונית וירש פלוני שדה פלונית קנו, אעפ"י שזה שאמר לו בלשון ירושה אינו זה שאמר לו בלשון מתנה, לשון מתנה קאי לכאן ולכאן⁵⁹.

ח. ירושת הבעל דרבנן

⁵⁷ שו"ע ונו"כ ה"מ רפא א ז

⁵⁸ כמו שהם מסודרים בפסוק [במדבר כז, ח] ואיש כי ימות ונו'

⁵⁹ והוא שלא ישהה בין אמירה לאמירה כדי דיבור דהוי כאילו אמר לשון מתנה לכל אחד דקאי למעלה ולמטה, אבל אם שהה צריך שיהיה לשון המתנה מעורב בשלשתן

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

הבעל יורש את אשתו נשואה, יש פוסקים⁶⁰ שירושת הבעל היא מן התורה, ויש פוסקים⁶¹ שאין הבעל יורש את אשתו אלא מדרבנן, אלא שעשו בה חיזוק כשל תורה, בין לענין סילוק ובין לדינים אחרים כגון שירושת הבעל אינה חוזרת ביובל מפני שעשו חיזוק לדבריהם כשל תורה⁶².

⁶⁰ רש"ג בתשובה"ג הרכבי סי' רב, רה"ג בתשובה"ג שע"צ ח"ד ש"ד סי' נג, רי"ף כתובות סד א, השגות הראב"ד אישות פי"ב ה"ג ונחלות פ"א ה"ח, ועי' כתוב שם כתובות פנ א שכ' שהיא דרבנן, וצ"ע, עי' סה"י לר"ת (שליזנר) סי' לג, רמ"ך אישות שם, רשב"א ב"ב מט א וקוב א ובש"ת ח"ב סי' רכא, רא"ש כתובות פ"ה סי' לה וב"ב פ"ט סי' מז וש"ת הרא"ש כלל נה סי' א וי, עי' פסקי ריא"ז ב"ב פ"ח ה"א אות ט, רי"ו מישורים נכ"ג ח"ז, מור אהע"ז סו"ס צב, וסותר למש"כ בס"י סט, ועי' ח"י הגהות שם שעיקר דעתו שהיא מה"ת, אבל בב"ח ופרישה סי' עב כתבו להיפך, ר"ן ב"ב קיב א, תשב"ץ ח"א סי' קנ וח"ב סי' סו וקסב ורצב תיקון ג, ה"ר יקר הלוי בשו"ת מהרי"ל סי' עו, שו"ת הרמ"א סי' קיב, שו"ת מהרשד"ם אהע"ז סי' קכה, שכ"ד רוב הפוסקים, עי' ש"ך חו"מ סי' קג ס"ק יט. וב"מ ברמ"ה ב"ב פ"ח אות לא – לה ובאגודה כתובות פד א, ועי' רש"י ב"מ צו ב ד"ה ומתה, הובא בהגמ"י נחלות שם, שהיא מה"ת. אנציקלופדיה תלמודית הערות כרך כה, ירושת הבעל, מור תנו הערה 53

⁶¹ עי' תשו' גמ"מ סי' רכה, ראב"ן כתובות פד א, רמב"ם אישות שם וה"ט ונחלות שם: מדברי סופרים, ונחלות פ"ו ה"ח ושמיטה ויובל פ"א הכ"א: מדבריהם, וש"ת הרמב"ם פאר הדור סי' ה ופהמ"ש כתובות פ"ט מ"א: דרבנן, ופהמ"ש (קאפח) ב"ב פ"ח מ"א ובכורות פ"ח מ"י, (אבל בפהמ"ש לפנינו שם ושם כ' שהיא מה"ת, ועי' תו"ט בכורות שם), ועי' מ"מ וכ"מ נחלות פ"א שם, ו, עימור אות ת תנאי ענין ראשון (מהדו' רמ"י ח"א דף לז), הובא בהגמ"ר כתובות סי' רצד, אבל באות מ מרד (ח"ב סוף דף סח) הביא ד' הרי"ף, סמ"ג עשין מח, ועי"ש עשין צו: מפי הקבלה, והסמיכה למדרש המקראות, ור"א שטיין שם בדעתו שר"ל מדרבנן, ה"ר נתן ב"ר מאיר בבעה"ת ש"ו ח"ד, שו"ת מהר"ם מר"ב ד' קרימונה סי' קצב ובתשו' בעה"ת סי' עו, תשומ"י נשים סי' לה ותשו' ופסקים מחכמי אשכנז וצרפת סי' קג, החינוך מ' ת, ר"א מן ההר יבמות פט ב, מאירי יבמות שם וכתובות פג ב וגייטין עז א וב"ב קיב א, ועי' מאירי שבועות מח ב, אר"ח ח"ב עמ' 83 – 84. וכ"מ בס' המכריע סי' מז ובפרי"ד כתובות פג א, ועי' שו"ת מהרי"ל החדשות סי' קל וש"ת הב"ח סי' כד. ו, ובב"ש אהע"ז צ ס"ק א הביא שתי הדיעות. אנציקלופדיה תלמודית שם הערה 54 ועי' כנה"ג שהביא מדברי כמה אחרונים שדייקו בדברי הטור בסימן סט דמשמע דס"ל שהוא מדרבנן, ואילו בסימן צב כתב שהוא מדאורייתא

⁶² רמב"ם (פי"א מה' שמיטה ה' כא) ועי' אור שמח (שם), ועי' חזו"א (ליקוטים סימן ז).